

SUOMEN AKATEMIA

ASUMISEN TULEVAISUUS (ASU-LIVE)

TUTKIMUSOHJELMA 2011–2015

Ohjelmamuistio

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	1
ESIPUHE	2
1. TUTKIMUSOHJELMAN TAUSTA	2
2. TUTKIMUSOHJELMAN TAVOITTEET	3
3. TUTKIMUSOHJELMAN VIITEKEHYS JA AIHEALUEET	4
4. TUTKIMUSOHJELMAN TOTEUTUS.....	7
4.1 Ohjelman rahoitus.....	7
4.2 Kansallinen yhteistyö.....	7
4.3 Kansainvälinen yhteistyö	7
4.4 Aikataulu	8
4.5 Johtoryhmä	8
4.6 Ohjelman koordinointi.....	9
4.7 Loppuarviointi	9
5. HAKUMENETTELY JA HANKKEIDEN ARVIOINTIKRITEERIT	10
5.1 Aiehakemukset.....	10
5.2 Varsinaiset hakemukset.....	11
5.3 Arviointikriteerit	12
6. LISÄTIETOJA.....	13

ESIPUHE

Tutkijayhteisö teki Suomen Akatemialle helmikuussa 2007 aloitteen asumisen tutkimukseen liittyvän tutkimusohjelman käynnistämiseksi. Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta esitti syksyllä 2007 ja syksyllä 2008 Akatemian hallitukselle valmisteltavaksi tutkimusohjelmaa asumisen tulevaisuudesta. Akatemian hallitus päätti kokouksessaan lokakuussa 2008 vuosien 2010–2013 toiminta- ja taloussuunnitelman yhteydessä myöntää neuvotteluvaltuuden tutkimusohjelman valmistelemiseksi aiheesta Asumisen tulevaisuus.

Ohjelmalle asetettiin ohjelmavalmistelua varten toimikuntien jäsenistä koostuva valmisteluryhmä tammi-kuussa 2009. Valmisteluryhmän puheenjohtajana toimi tutkimusjohtaja Päivi Hovi-Wasastjerna (kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta), varapuheenjohtajana Jouni Häkli (biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta) sekä jäsenenä professori Kirsti Husgafvel-Pursiainen (terveyden tutkimuksen toimikunta) ja professori Hannu Hänninen (luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta). Hallintoviraston asiantuntijoina ryhmässä ovat toimineet tiedeasiantuntija Tiina Forsman (KY), yksikön johtaja Mikael Fogelholm (TT), yksikön johtaja Pirjo Hiidenmaa (KY), tiedeasiantuntija Maaria Lehtinen (LT), tiedeasiantuntija Kyösti Lempa (BY) ja johtava tiedeasiantuntija Jaana Roos (OY).

Valmisteluryhmä kuuli ulkopuolisia asiantuntijoita pyöreän pöydän kokouksessa Akatemiassa maaliskuussa 2009. Kokoukseen kutsuttuja asiantuntijoita olivat professori Sirkka Heinonen (TSE), tutkimusprofessori Anneli Juntto (Kuopion yliopisto), tutkimusprofessori Markus Laine (Helsingin kaupunki), ohjelmapäällikkö Mika Lautanala (TEKES), yliarkkitehti Aila Korpivaara (YM), koordinaattori Kimmo Kurunmäki (Helsingin yliopisto), johtaja Jukka Pekkanen (Rakennusteollisuus) ja professori Kauko Viitanen (TKK).

Valmisteluryhmä kokoontui viisi kertaa ja järjesti kesäkuussa 2009 ohjelman valmistelun kannalta keskeisen tutkivan työpajan, johon osallistui 117 tutkijayhteisön jäsentä. Heillä oli mahdollisuus kommentoida valmistelua ja kehittää sen teemoja kolmessa eri työryhmässä.

Suomen Akatemian hallitus päätti kokouksessaan 3.11.2009 varata rahoitusta Asumisen tulevaisuus (ASU-LIVE) –tutkimusohjelman Japani-hakuun vuonna 2010. Hallitus päättää syksyllä 2010 ohjelmaan varattavasta rahoituksesta vuoden 2011 myöntövaltuudesta. Tutkimusohjelma on suunniteltu nelivuotiseksi.

1. TUTKIMUSOHJELMAN TAUSTA

Asumisen yhteiskunnallinen merkitys ja vaikuttavuus ovat kiistattomia. On tärkeää huomioida se muutos, joka on tapahtunut asumiseen liittyen. Asuminen tulee ymmärtää huomattavasti laajempaan kuin rakennustuotanto tai massojen asuttaminen. Muutokset perhe- ja ikärakenteissa, työelämässä ja elämäntavoissa samoin kuin esimerkiksi energiakysymykset ja kestävä kehityksen haasteet ovat tuoneet asumisen aivan uudenlaisen tarkastelun kohteeksi. Tarkastelun kohteet muuttuvat sosiaalisesta ja fyysisestä tilasta virtuaalisiin. Asumisen vaatimuksiin yhdistyvät esteettömyys, kestävyys ja muunneltavuus uudella tavalla. Maankäyttöön ja muihin asumisen ympäristöön sekä keskeiseksi nousseeseen perusparannukseen ja korjauskentämiseen tarvitaan tutkittua tietoa. Huolimatta asumisen keskeisestä merkityksestä on asumiseen liittyvä perustutkimus ollut Suomessa erittäin vähäistä verrattuna moniin Euroopan maihin.

Asumisen tutkimusohjelman tausta on sen ajankohtaisuudessa ja tutkijakunnan aloitteessa. Ohjelma-aloitteen takana on laaja joukko eri yliopistoissa työskenteleviä eri alojen tutkijoita. Näin tutkimusohjelman tausta on jo valmiiksi monitieteinen. Ohjelman aidosta monitieteisyydestä kertoo se, että se liittyy yhtä lailla bio- ja ympäristötieteeseen, luonnontieteeseen ja tekniikan, terveyden tutkimuksen kuin kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen piiriin. Näiltä kaikilta tieteenaloilta löytyy ohjelmaan liittyvää tutkimusta. Valmisteluun ovat osallistuneet Suomen Akatemian kaikkien toimikuntien edustajat.

Suomen Akatemian tutkimusohjelma keskittyy perustutkimukseen. Asumisen tutkimusohjelmalla on monitahoinen vaikuttavuus, jossa keskeistä on yhteys tiedon käyttäjiin ja soveltajiin. Asumiseen liittyvää taustatietoa on koottu jo eri selvityksillä, kuten Hyvä asuminen 2010 ja Asumisen tulevaisuuden tarpeet. Soveltavan tutkimuksen alueella on useita asumiseen liittyviä tai sitä sivuavia ohjelmia kuten Tekesin ohjelmat Rakennettu ympäristö 2009-2014 ja Tila 2008-2012 sekä Kestävä yhdyskunta 2007-2012. Rakennetun ympäristön SHOK (Strategisen huippuosaamisen keskittymä) ja Asumisen OSKE (Uudenmaan Asumisen osaamiskeskus) ovat yhteistyötahoja, jotka hyödyntävät tutkimustietoa. Olisikin toivottavaa, että asumisen eri tutkimustahot löytäisivät toisensa tutkimuskohteiden ja käyttäjäkeskeisen tutkimuksen kautta.

Tutkimusohjelma edistää myös asumisen tutkimuksen verkottumista saman alan kansainväliseen tutkimukseen. Tämän ohjelman valmistelussa on kansainväliseksi rinnakkaisohjelman kohteeksi valikoitunut alkuvaiheessa Japani, jossa on mm. terveyteen ja ikääntymiseen liittyvää alan tutkimusta.

Koska asumisen perustutkimus on jäänyt vähäiselle huomiolle, voidaan katsoa tutkimusohjelmalla olevan kiireellinen tarve. Myös tutkimusalan edistämislle on kysyntää, sillä Suomessa on tällä hetkellä vain yksi varsinainen asumisen professuuri. Tutkijakunta on hajallaan, joten tutkimusohjelma voi toimia kokoavana ja tutkimusta koordinoivana voimana. Onkin toivottavaa, että tutkimusohjelman myötä syntyy uudenlaisia tutkimushankkeita ja -ryhmiä sekä konsortioita.

Asuminen on tutkimusaiheena erittäin laaja, joten ohjelmassa on keskityttävä rajattuun tutkimusalueeseen. Tutkimusohjelmassa asumista lähestytään niin, että asukas on keskiössä. Tulevaisuuden asuminen ja ympäristösuunnittelu tarvitsevat ennakoivaa ja pitkäkestoista tutkimusta sekä historiallisen kehityksen ja nykytilan syvällisempää analysointia.

2. TUTKIMUSOHJELMAN TAVOITTEET

Tutkimusohjelman viitekehys ja aihealueet on valittu siten, että ohjelma kattaa monia erilaisia asumiseen liittyviä kehityslinjoja ja varsinkin asumisen sosiaalisia, taloudellisia, teknologisia ja ympäristöön liittyviä kysymyksiä. Ohjelmassa rahoitetuilta hankkeilta edellytetään aitoa monitieteistä lähestymistapaa ja tutkimustulosten laaja-alaisuutta.

Korkeatasoisen tieteellisen tutkimustulosten tuottamisen lisäksi ohjelman avulla pyritään syventämään vuoropuhelua tutkijoiden ja tiedon käyttäjien välillä ja nostamaan keskusteluun perustutkimuksen tuloksia aikaisessa vaiheessa. Samalla pyritään edistämään uuden tiedon nopeaa hyödyntämistä. Ohjelmalla tuetaan alan tohtorikoulutusta ja myöhempää tutkijanuraa sekä lisätään tutkijoiden kansainvälistä verkottumista ja kansallista monitieteistä yhteistyötä.

Tutkimusohjelman tieteellisinä tavoitteina ovat:

- tutkia asumisen tulevaisuutta asukkaan näkökulmasta kokonaisuutena, johon liittyvät niin ympäristö- ja kuluttajakysymykset kuin kulttuuriset ja asumisterveyteen vaikuttavat tekijät
- painottaa perustutkimuksen yhteyttä asumiseen liittyviin käytäntöihin (rakentaminen, kaupunkisuunnittelu, asumispolitiikka sekä alueiden käytön suunnittelu- ja kaavoitus jne.)
- tuottaa kansainvälisesti merkittävää tutkimustietoa asumisesta
- vahvistaa monitieteistä osaamista ja tutkimusympäristöjä niillä tutkimusalueilla, jotka edistävät asumisen tutkimuksen kehittymistä Suomessa

Ohjelman tutkimuspoliittisina tavoitteina ovat:

- uusien kansallisten ja kansainvälisten tutkimuksellisten yhteistyöverkostojen syntyminen
- tutkijakoulutettavien ja tutkijoiden liikkuvuuden lisääminen

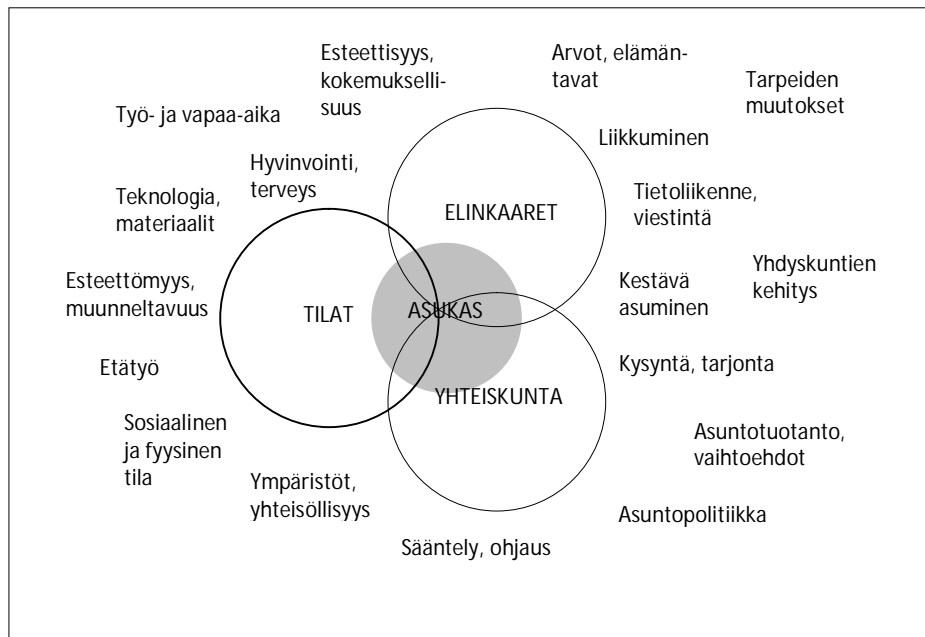
- koordinaatio ja yhteistyö muiden kansallisten toimijoiden (mm. sektoritutkimus, Metropolin tutkimus-ohjelma, rakentamisen SHOK-ohjelma) ja kansainvälisten toimijoiden kanssa
- asumisen tulevaisuuteen liittyvien kysymysten tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon

3. TUTKIMUSOHJELMAN VIITEKEHYS JA AIHEALUEET

Asumisen tulevaisuutta tarkastellaan ohjelmassa kokonaisuutena, johon liittyvät niin ympäristökysymykset kestävästä kehityksestä maankäyttöön, logistiikkaan ja palveluihin kuin kuluttajakysymykset kulttuurisista tarpeista ja toiveista aina terveystieteisiin asti. Muun muassa muutokset perherakenteissa ja työelämässä, etätyön lisääntyminen, asuntojen hintakehitys, etenevä kaupungistuminen, väestön ikääntyminen, maahanmuutto ja monikulttuurisuus sekä vapaa-ajan ja kakkosasuntojen yleistyminen ovat vaikuttaneet asumisen muotoihin ja tarpeisiin. Myös pyrkimykset ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväan kehitykseen ovat muuttaneet sekä asumista että käsityksiä hyvästä asumisesta. Niiden myötä asuntosuunnittelusta on tullut osa ympäristösuunnittelua. Myönteisen kehityksen käänköpuolena on ollut riskien kasvu, asuntomarkkinoiden epävakaus ja asutorahoituksen riskit, yhteiskunnallisten erojen kasvu, kasvava köyhyys ja jopa asunnottomuus.

Käyttäjakeskeisyyden, esteettisyyden ja esteettömyyden korostuminen ovat nostaneet asumisen tavoitetasoa. Samalla sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat yhä enemmän asumiseen. Asumistarpeet muuttavat ihmisten elämänsäkaaren myötä ja esim. aktiiviset seniorit ovat huomattava asukasryhmä tulevaisuudessa. Kansainvälistyminen ja muuttoliike tuottavat kulttuuristen vaikutteiden virtoja, jotka heijastuvat mm. tapoihin, joilla asumisesta tulee osa yksilöllistä itseilmaisua. Muuttuvat asumistarpeet asettavat haasteita erityisesti yhdyskuntasuunnittelulle, ympäristötekniikalle, arkkitehtuurille, asuntotuotannolle sekä asukkaana kuluttaja-aseman kehittämiseen. Asuinympäristön yhteisöllisyyden vahvistaminen on myös keskeisessä asemassa asumisen kehittämisessä.

Asumisen tulevaisuus -tutkimusohjelmaa jäsentää kolme toisiinsa liittyvää teemaa: elinkaaret, tilat ja yhteiskunta. Teemat ja niiden väliset yhteydet paikantavat aihealueita, joilta ohjelman odotetaan tuottavan merkittäviä tutkimustuloksia. Asumisen käsite kytkee ohjelmassa yhteen kysymykset asunnosta yhdyskuntasuunnitteluun ja aina poliittisen päätöksenteon ja sen vaikutusten tutkimiseen asti. Tarkastelun keskiössä on kuitenkin aina asukkaan näkökulma. Näin ohjelman kohdennuksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi sellaiset tutkimusaiheet, jotka koskevat puhtaasti rakentamisen tekniikoita, materiaalien ominaisuuksia tai vaikkapa sisäilman ominaisuuksia. Ohjelman kannalta keskeisten asioiden tutkimuksen tulee olla monitieteisesti ihmislähtöistä.

Asumisen tulevaisuuden haasteet liittyvät suurelta osin kestäväan kehitykseen niin ympäristön kuin sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Niin ihmisten arkielämässä kuin yhteiskunnallisen säätelyn keinoissakin merkittävin mahdollisuus esimerkiksi hiilidioksidikuormituksen vähentämiseen liittyy asumisen energiatarpeisiin, asumisvalintoihin, asunnon ja työpaikan väliseen sekä vapaa-ajan liikkumiseen ja yhdyskuntarakenteen kehitykseen. Nämä ilmiöt liittyvät toisiinsa monimutkaisilla tavoilla ja niihin vaikuttaminen edellyttää ennakoivaa tietoa sekä nopeasti tapahtuvista että pitkäkestoisemmista muutoksista ja niiden ympäristö- ja hyvinvointivaikutuksista.

Asuntopolitiikan monet sosiaaliset, ekologiset ja asuntomarkkinavaikutukset edellyttävät niiden kokonaistarkastelua, sillä rakennusten käyttöikä saattaa olla jopa satoja vuosia. Olemassa olevien asuntoalueiden (1960- ja 1970-luvun teolliset kerrostalolähiöt ongelma monessa maassa) korjaaminen ja kehittäminen ovat haaste sekä politiikalle että tutkimukselle ja liittyvät alueiden eriytymiseen. Koska rakennuskannan vuosittainen uusiutumisaste on vain noin prosentin luokkaa, muutokset ovat väistämättä hitaita. Tämä korostaa suunnitteluvastuuta pitkälle tulevaisuuteen ja avaa näkökulman kestäväan asumiseen ylisukupolvisenä kysymyksenä.

Kaupungistuminen ja kaupunkialueiden hajautumis- tai tiivistymiskehitys liittyvät asumisen myös ympäristökysymyksiin. On tarpeen tutkia miten asumis-, ympäristö- ja taloustavoitteiden yhteensovittaminen on toteutunut Suomessa ja millaiset tavoitteet ja toimenpiteet ovat järkeviä. Tutkimustietoa tarvitaan mm. maantarjonnan ja maankäytön ohjauskeinojen (erityisesti lainsäädännön ja kaavoituksen) vaikutuksista kotitalouksien asumisvalintoihin, sijaintipäätöksiin, asumiskustannuksiin, liikenne- ja palveluvalintoihin sekä kulutusrakenteeseen.

Asumista tarkastellaan usein rakentamisen kautta, ja enemmän huomiota pitää kiinnittää tulevaisuudessa siihen, mitä asuntojen sisällä ja asuinalueilla tapahtuu. Erityisesti kaivataan tietoa kulttuurisista merkityksistä suhteessa asumiseen, siitä miten ne muokkaavat ihmisten valintoja ja ratkaisuja. Tarvitaan ymmärrystä siitä miten rakennusten, asumisen ja ihmisten elinkaaret kohtaavat. Maahanmuuton ja sisäisen muuttoliikkeen kasvavaa vaikutusta asumiseen ei ole riittävästi tutkittu. Kulttuuriset kysymykset ja asuntojen muunneltavuus korostuvat, kun asumista tarkastellaan erilaisten väestöryhmien ja ikäluokkien elämäntapojen näkökulmasta. Erilaisten asuntojen tilaaja- ja rakennuttajakonseptien, kuten ryhmärakentamisen, tavoitteita muovaavat uudet käsitykset asumisesta ja tilojen suunnittelusta sekä tarve asukasosallistumiseen. Sa-

malla ne heijastavat arvoja ja vaikutteita. Arvovalintojen merkitys asukkaan toiminnalle ja kulutuskäyttämismallille kaipaa lisää ymmärrystä, jotta tulevaisuuden asuminen olisi kestäväällä pohjalla. Tutkimustietoa tarvitaan myös esteettisen ympäristön vaikutuksesta ihmisten hyvinvoinnille ja asumisterveydelle. Tärkeää on hyvän suunnittelun merkitys.

Asumisterveydelle tärkeitä tekijöitä ovat asunnon sijainti, hyvät ja esteettömät liikenneyhteydet, asunnon muunneltavuus ja monikäyttöisyys, teknologiset ratkaisut, ratkaisujen helppokäyttöisyys sekä hyvät mahdollisuudet liikuntaan ja muihin vapaa-ajan harrastuksiin. Myös eri asukasryhmien tarvitsemien kotiin tilattavien palvelujen tulisi olla saatavilla riittävän helposti.

Yksi asumisterveyden keskeisiä aiheita suomalaisessa yhteiskunnassa on asuntojen sisäilman laatu ja tähän liittyvät terveyshaitat ja sairaudet. Terveyshaittojen tutkimisen lisäksi tarvitaan tietoa hyvän suunnittelun, rakentamisen, korjausrakentamisen, oikeiden materiaalivalintojen ja koulutuksen merkityksestä terveyshaittojen ehkäisyssä. Ikääntyneet, muihin erityisryhmiin kuuluvat sekä esimerkiksi hoitotoimenpiteiden jälkeen kotiutetut ja kotoa käsin kuntoutettavat muodostavat asukasryhmiä, joiden tarpeita ja asumisen edellytyksiä on tarpeen selvittää. Turvallisuuteen ja hyvän ergonomiseen suunnitteluun liittyvän tutkimustiedon tarvetta ikääntyneiden kotona selviytymisessä painottaa se, että valtaosa vielä yli 85-vuotiaista asuu tavallisissa asunnoissa.

Asunto on yhä useammin sekä koti että työympäristö. Tulevaisuudessa yhä useampi tekee etätöitä kotonaan joko osa- tai kokoaikaisesti, ja tämä asettaa kodin tiloille myös työympäristöön liitettäviä vaatimuksia. Tutkimustietoa kotona lisääntyvästä työnteosta, sen edellytyksistä ja vaatimuksista asumiselle ja asukkaalle on vielä vähän.

Asumisen tulevaisuuden monitieteisellä tutkimisella on vahvat siteet yhteiskuntaan, kulttuuriin, ympäristöön ja teknologiaan. Tälle monitahoiselle perustalle pyritään luomaan mahdollisimman laaja-alainen ja samalla koherentti tutkimusohjelma, jonka keskiössä on asukas.

4. TUTKIMUSOHJELMAN TOTEUTUS

4.1 Ohjelman rahoitus

Asumisen tulevaisuus (ASU) on Suomen Akatemian rahoittama tutkimusohjelma. Ohjelmaa koordinoi Akatemiassa ohjelmapäällikkö. Tutkimusohjelma on suunniteltu nelivuotiseksi ja rahoitettavaksi vuosina 2011–2015. Suomen Akatemian hallitus päättää ohjelman rahoituksesta marraskuussa 2010. Akatemia rahoittaa tutkimushankkeiden ja -konsortioiden tekemää monitieteistä tutkimusta. Konsortio on yhteisen tutkimussuunnitelman ohjaamana toimiva määräaikainen itsenäisten osahankkeiden kokonaisuus, jossa suunnitelmallisella yhteistyöllä pyritään tavanomaista hankeyhteistyötä mittavampaan lisäarvoon.

4.2 Kansallinen yhteistyö

Akatemia tekee ASU-ohjelmassa yhteistyötä Tekesin TILA-ohjelman kanssa. TILA-ohjelma painottuu muuttuviin käyttäjätarpeisiin asumisen, työnteon, oppimisen, kaupan, hyvinvoinnin, viihteen ja teollisuuden tiloissa, mikä tekee ohjelmasta aihepiiriltään ASU-ohjelmalle läheisen.¹

Ohjelmalla on myös temaattisia linkejä Valtioneuvoston sektoritutkimuksen neuvottelukunnan² jaostoihin, erityisesti Alue- ja yhdyskuntarakenteet ja infrastruktuurit –jaostoon, mutta myös Kestävä kehitys – jaostoon sekä Osaminen, työ ja hyvinvointi –jaostoon. Sektoritutkimuksen peruseriaatteita noudattaen tutkimuskokonaisuudessa rahoitetaan tilaustyypisistä hankkeita, jotka palvelevat eri ministeriöiden yhteisiä tietotarpeita ja käytännön päätöksentekoa. Mikäli jaostoissa rahoitetaan hankkeita, jotka sopivat ASU-ohjelman aihepiiriin, näitä hankkeita voidaan liittää tutkimusohjelmaan liitännäisjäseniksi. Lisäksi tutkimusohjelma tekee mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä ympäristöministeriön Rakennetun ympäristön osaston kanssa.

Strategisen huippuosaamisen keskittymät (SHOK), erityisesti Rakennetun ympäristön SHOK (Rym-SHOK), kattavat asumisen tulevaisuuteen liittyviä kehittämisalueita. ASU-ohjelma toimii mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä Rym-SHOKIN kanssa, joka valmisteleekin kolmea tutkimusohjelmaa, joiden aihepiireinä ovat tietomallinnetut liiketoimintaprosessit, sisäympäristö ja energiatehokkaat yhdyskuntakonseptit.³

4.3 Kansainvälinen yhteistyö

ASU-ohjelma pyrkii yhteistyöhön niiden maiden tutkimusrahoittajien kanssa, joissa tehdään korkeatasoista ja suomalaisen asumisen tutkimuksen kannalta kiinnostavaa tutkimusta. Ohjelmaan aihealueeseen liittyy kahdenväliseen sopimukseen perustuva, tammikuussa 2010 toteutettu core-yhteishaku Japanin JSPS:n (Japan Society for the Promotion of Science) kanssa. Haun aihe oli asumisen tulevaisuus. Sopimuksen mukaan Akatemia ja JSPS rahoittavat enintään neljä kaksivuotista suomalais-japanilaista tutkimushanketta, jotka voidaan liittää ASU-ohjelmaan. Tutkimusohjelman tavoitteena on Japanin kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi järjestää kahdenkeskinen tutkimushaku esimerkiksi Alankomaiden, Ruotsin tai Kanadan kanssa.

Yhteinen ohjelmasuunnittelu (*Joint Programming*) on uusi toimintatapa, jolla pyritään lisäämään tutkimus- ja tutkimusrahoitusyhteistyötä Euroopassa ja siirtymään samalla kohti eurooppalaisen tutkimusalueen vahvistamista. Lähtökohtana toiminnassa ovat ns. suuret eurooppalaiset ja maailmanlaajuiset haasteet, joihin etsitään ratkaisuja korkeatasoisen tutkimustiedon avulla. Yhteinen ohjelmasuunnittelu tarkoittaa näiden

¹ <http://akseli.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/ohjelmat/Tila/fi/etusivu.html>

² <http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/setu>

³ www.rymshok.fi

suurten tutkimuskokonaisuuksien yhteistä valmistelua ja toteutusta. Yhteistyö toteutetaan jo olemassa olevin keinoin kuten esimerkiksi kansallisesti rahoitetuilla tutkimusohjelmilla. Eräs esillä olevista teemoista on tulevaisuuden kaupunki, joka on temaattisesti varsin lähellä ASU-ohjelmaa. Suomen Akatemia ja Tekes seuraavat yhteisen ohjelmasuunnittelun kehittymistä.

4.4 Aikataulu

Akatemia rahoittaa enintään nelivuotisia yksittäisiä hankkeita ja konsortiohankkeita vuosina 2011–2015. Hankkeiden rahoituskausi alkaa viimeistään 1.9.2011 ja päättyy viimeistään 31.08.2015.

Ohjelman haku on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa toimitettavat aiehakemukset ovat lyhyehköjä suunnitelmia. Aiehakemus jätetään Akatemian verkkopalveluun viimeistään 29.10.2010 klo 16.15. Hakuaika on ehdoton. Johtoryhmä tekee jaostolle esityksen hankkeista, jotka aiehakemusten perusteella parhaiten täyttävät ohjelman aihealueet ja tavoitteet. Varsinaiseen hakuun osallistuville ilmoitetaan jaoston päätöksestä joulukuun 2010 alkuun mennessä. Hakijat, joilta pyydetään varsinainen hakemus, laativat täydellisen tutkimussuunnitelman ja jättävät sen verkkopalveluun viimeistään 31.01.2011 klo 16.15 mennessä. Hakuaika on ehdoton. Hakemusten tieteelliseen arviointiin perustuen ja ohjelman tavoitteet huomioon ottaen johtoryhmä valmistelee ehdotuksen rahoitettavista hankkeista ohjelmajaostolle, joka tekee rahoituspäätökset kesäkuussa 2011.

Muut mahdolliset kansainväliset haut ja yhteishaut toteutuvat rahoittajakumppanien kanssa erikseen sovittavassa aikataulussa.

4.5 Johtoryhmä

Tutkimusohjelmaa johtaa johtoryhmä, joka koostuu Akatemian toimikuntien jäsenistä, sidosryhmien edustajista sekä asiantuntijajäsenistä. Johtoryhmään voidaan lisäksi kutsua muita asiantuntijoita.

Johtoryhmän kokoonpano:

Puheenjohtaja:

professori *Jouni Häkli*, biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta, Suomen Akatemia

Varapuheenjohtaja:

professori *Pauline von Bonsdorff*, kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta, Suomen Akatemia

Jäsenet:

professori *Kirsti Husgafvel-Pursiainen*, terveyden tutkimuksen toimikunta, Suomen Akatemia

professori *Erno Keskinen*, luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta, Suomen Akatemia

Asiantuntijajäsenet:

professori *Bo Bengtsson*, Uppsala Universitet

tutkimusjohtaja *Päivi Hovi-Wasastjerna*, Taideteollinen korkeakoulu

ohjelmapäällikkö *Sampsa Nissinen*, Tekes

tutkimusjohtaja *Anssi Salonen*, Rakennettu ympäristö-SHOK

yliarkkitehti *Aulis Tynkkynen*, Ympäristöministeriö

Johtoryhmän tehtävänä on:

- valmistella ohjelma ja tehdä ohjelmajaostolle ehdotus rahoitettavista hankkeista
- ehdottaa Akatemian toimikunnille ja muille rahoittajille mahdollisia lisähakuja ja/tai lisärahoitusta
- johtaa ohjelmaa ja vastata sen seurannasta

- ohjata ohjelman koordinaatiota
- vastata ohjelman loppuarvioinnista
- edistää ohjelman tutkimustulosten hyödyntämistä

4.6 Ohjelman koordinointi

Tutkimusohjelma edistää tutkimushankkeiden kehittymistä ohjelmakokonaisuudeksi aktiivisen tiedonvaihdon ja yhteistyön kautta. Tästä vastaa ohjelman koordinaatio, joka hankkeiden kanssa yhteistyössä edistää ohjelman tavoitteiden toteutumista. Hankkeiden toivotaan näin vahvistavan toisiaan ja ohjelman synnyttävän uudenlaista monitieteellistä tutkimustietoa. Siksi ohjelmaan valittavien hankkeiden johtajilta edellytetään, että he sitoutuvat ohjelman tavoitteisiin ja toimivat aktiivisesti yhteistyössä ohjelman aikana ja arvioitaessa ohjelman tuloksia sen päätyttyä.

Ohjelmaan valittujen hankkeiden vastuullisten johtajien tulee:

- vastata ja raportoida hankkeen tieteellisestä edistymisestä ja rahoituksen käytöstä ohjelmapäällikön ja rahoittajien ohjeiden mukaisesti
- varmistaa oma ja tutkimusryhmän jäsenten osallistuminen ohjelmakoordinaation järjestämiin tapaamiin, seminaareihin ja työpajoihin sekä edistää tiedonkulkua ja yhteistyötä ohjelman tutkimusryhmien välillä
- osallistua tutkimusohjelman katsausten, synteisien ja tiedotusmateriaalin tuottamiseen
- jakaa aktiivisesti tietoa ohjelman edistymisestä ja tuloksista julkisilla ja tieteellisillä foorumeilla

Tutkimushankkeet osallistuvat ohjelman kuluessa tutkimustulosten käyttäjien kanssa järjestettäviin tilaisuuksiin ja muihin toimiin, joilla välitetään tutkimustietoa sidosryhmille.

Tutkimusohjelman ohjelmakoordinaatiosta vastaa johtoryhmä ja Suomen Akatemian nimeämä ohjelmapäällikkö. Johtoryhmän sihteerinä toimii Akatemian nimeämä projektisihteerä.

4.7 Loppuarviointi

Tutkimusohjelman toteutus ja tuloksellisuus arvioidaan ohjelman päätyttyä. Arvioinnin toteutus määritellään ohjelman kuluessa, mutta arvioinnissa voidaan ottaa huomioon:

- ohjelman tavoitteiden toteutuminen
- tutkimusohjelman toteutus (koordinaatio, johtoryhmän rooli, osallistuminen ohjelmaan)
- ohjelmassa saavutettujen tulosten tieteellinen laatu
- tulokset ja vaikutukset, tulosten integrointi ja synteisin tekeminen ohjelmatasolla
- ohjelman tieteellisen, yhteiskunnallisen ja taloudellisen vaikuttavuuden toteutuminen
- tutkijankoulutus ja tutkijanuran edistäminen
- kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö
- ohjelman tiedotustoiminta

Arviointi voidaan tehdä osana laajempaa Akatemian tai kansallisen ohjelmakokonaisuuden arviointityötä ja yhteistyössä muiden kansallisten toimijoiden kanssa.

Rahoitettavien tutkimusryhmien tulee raportoida hankkeensa edistymisestä vuosittain johtoryhmän päättämällä tavalla sekä toimittaa hankkeen päätyttyä tutkimusraportti Suomen Akatemiaan. Raporteista tulee ilmetä mm. hankkeessa tuotetut tieteelliset julkaisut ja ohjelman puitteissa suoritettut opinnäytetyöt.

5. HAKUMENETTELY JA HANKKEIDEN ARVIOINTIKRITEERIT

Tutkimusohjelman haku on kaksivaiheinen. Aiehakemus jätetään Akatemian verkkopalveluun viimeistään 29.10. 2010 klo 16.15. Hakuaika on ehdoton.

Hakemus liitteineen laaditaan englanniksi verkkopalvelussa tehdään osoitteessa www.aka.fi > Tutkijalle > Kirjaudu verkkopalveluun. Valitse Uusi hakemus > Haun nimi Asumisen tulevaisuus.

Varsinaiseen hakuun kutsuttavat hankkeet valitaan aiesuunnitelmien perusteella joulukuun 2010 alkuun mennessä. Hakijat, joilta pyydetään varsinainen hakemus, voivat jättää sen Akatemian verkkopalveluun viimeistään 31.01.2011 klo 16.15 mennessä. Hakuaika on ehdoton.

Tutkimusohjelmasta voivat hakea rahoitusta yksittäiset tutkimushankkeet sekä kahden tai useamman tutkimusryhmän muodostamat konsortiot. Haku on kaksivaiheinen. Haettaessa rahoitusta Akatemialta tulee noudattaa:

1. Akatemian lokakuun 2010 hakuilmoituksessa olevia kaikkia hakuja koskevia ohjeita
2. Yksityiskohtaisia hakemuksen jättämistä koskevia ohjeita www.aka.fi > Tutkijalle > Hakeminen > Hakuohjeet
3. Yksityiskohtaisia hakemuksen liitteiden muotoa ja pituutta koskevia ohjeita www.aka.fi > Tutkijalle > Hakeminen > Hakemuksen liitteet
4. Tätä tutkimusohjelmamuistiota

Suomen Akatemia soveltaa ns. kokonaiskustannusmallia tutkimusohjelmarahoituksessa. Kokonaiskustannusmalli vaikuttaa tutkimusrahoituksen hakemiseen, rahoituspäätöksiin, rahoituksen käyttöön ja raportointiin. Lisätietoa ks. www.aka.fi > Tutkijalle > Hakeminen > Kokonaiskustannusmalli

5.1 Aiehakemukset

Akatemian verkkopalvelu avautuu 4.10.2010 ja aiehakemukset on jätettävä asioinnin kautta viimeistään 29.10.2010 klo 16.15. Hakuaika on ehdoton. Hakemukseen liitetään vain pyydetty liitteet ja niiden on oltava Akatemian ohjeiden mukaisia.

Aievaiheen hakemusten arvioinnin kriteereinä ovat hankkeen sopivuus tutkimusohjelman aiheeseen, ohjelmalle asetettujen tavoitteiden toteutuminen sekä hanke-esityksen uutuusarvo ja hyödynnettävyys. Akatemia tekee päätökset joulukuun 2010 alkuun mennessä varsinaiseen hakuun pyydettyistä hakemuksista. Akatemia tiedottaa tästä verkkosivuillaan ja ilmoittaa päätöksestä kirjallisesti hakijoille.

Hankkeen vastuullisen johtajan aiehakemus:

Yksittäisissä hankehakemuksissa hankkeen vastuullinen johtaja jättää aiehakemuksen.

- Sähköinen hakemuslomake

Hakemuksen liitteet:

- aiesuunnitelma, enintään neljä sivua
- vastuullisen johtajan ansioluettelo, enintään neljä sivua
- vastuullisen johtajan julkaisuluettelo, jossa korostettuna johtajan 10 tutkimussuunnitelman kannalta merkittävintä julkaisua

Konsortiot:

Konsortiohakemuksissa vain konsortion johtaja jättää aiehakemuksen.

Konsortiohakemuksen liitteet:

- konsortion aiesuunnitelma, enintään kuusi sivua
- konsortion johtajan ja osahankkeiden vastuullisten johtajien ansioluettelot yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi, enintään neljä sivua/tutkija
- konsortion johtajan ja osahankkeiden vastuullisten johtajien julkaisuluettelot yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi, jossa korostettuna kunkin osahankkeen johtajan 10 tutkimussuunnitelman kannalta merkittävintä julkaisua

5.2 Varsinaiset hakemukset

Sähköinen asiointi toiseen hakuvaiheeseen kutsuille hankkeille avautuu 10.1.2011 ja hakuaika päättyy 31.01.2011 klo 16.15. Hakuaika on ehdoton.

Hakemukseen liitetään vain pyydetty liitteet ja niiden on oltava Akatemian ohjeiden mukaisia.

Yksittäiset hankkeet:

Hankkeen vastuullisen johtajan varsinainen hakemus

- sähköinen hakemuslomake

Hakemuksen liitteet:

- tutkimussuunnitelma, enintään 15 sivua
- hankejohtajan ansioluettelo, enintään neljä sivua
- hankejohtajan julkaisuluettelo, jossa korostettuna johtajan 10 tutkimussuunnitelman kannalta merkittävintä julkaisua
- eettisen toimikunnan tai koe-eläintoimikunnan lausunto tarvittaessa
- edistymisraportti hankejohtajan Akatemian rahoittamista tutkimushankkeista, joista ei ole annettu loppuraporttia, yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi
- jos työ suoritetaan ulkomailla: ulkomaisen yliopiston tai tutkimuslaitoksen kutsu
- tarvittaessa SHOK:n toimitusjohtajan lausunto, jolla vahvistetaan hakijan kuuluminen SHOK:iin

Konsortiot:

Konsortion johtajan varsinainen hakemus

- sähköinen hakemuslomake, jossa haetaan rahoitusta vain konsortion johtajan oman tutkimusryhmän osalta.

Hakemuksen liitteet:

- konsortio-ohjeen mukainen tutkimussuunnitelma, enintään 15 sivua
- konsortion johtajan ja osahankkeiden vastuullisten johtajien ansioluettelot yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi, enintään neljä sivua/tutkija
- konsortion johtajan ja osahankkeiden vastuullisten johtajien julkaisuluettelot yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi, jossa korostettuna kunkin osahankkeen johtajan 10 tutkimussuunnitelman kannalta merkittävintä julkaisua
- eettisen toimikunnan tai koe-eläintoimikunnan lausunto tarvittaessa

- edistymisraportti konsortion johtajan ja osahankkeiden vastuullisten johtajien Akatemian rahoittamista tutkimushankkeista, joista ei ole annettu loppuraporttia, yhdistettynä yhdeksi asiakirjaksi
- jos työ suoritetaan ulkomailla: ulkomaisen yliopiston tai tutkimuslaitoksen kutsu
- tarvittaessa SHOK:n toimitusjohtajan lausunto, jolla vahvistetaan hakijan kuuluminen SHOK:iin

Konsortion muun osahankkeen vastuullisen johtajan hakemus

- sähköinen hakemuslomake, jossa haetaan rahoitusta vain osahankkeen vastuullisen johtajan oman tutkimusryhmän osalta
- osahankkeen hakemukseen ei sisällytetä mitään liitteitä. Konsortion johtaja kerää konsortion kaikki liitteet osaksi hakemustaan

5.3 Arviointikriteerit

Kansainvälinen asiantuntijapaneeli arvioi hakemusten tieteellisen tason. Arviointikriteerejä ovat:

- hankkeen/konsortion soveltuvuus tutkimusohjelmaan
- tutkimussuunnitelman tieteellinen laatu ja innovatiivisuus
- tutkimussuunnitelman toteuttamiskelpoisuus
- tutkimuksen kansallinen ja kansainvälinen yhteistyöverkosto sekä tutkijoiden liikkuvuus
- tutkijankoulutus ja tutkimusympäristön kehittäminen
- hakijan/tutkimusryhmän/konsortion pätevyys
- tutkimuksen monitieteisyyden ja tieteidenvälisyyden edistäminen

Asiantuntijoille annettavat yksityiskohtaiset hakemusten arviointiohjeet löytyvät Akatemian verkkosivuilta osoitteesta www.aka.fi > Tutkijalle > Arvioitko hakemuksia? Näihin tutustuminen on hyödyllistä.

6. LISÄTIETOJA

Tämän ohjelmamuistion saa Suomen Akatemian www-sivuilta osoitteesta www.aka.fi/asu

Ohjelmapäällikkö:
Petteri Pietikäinen
Suomen Akatemia
Puh: + 358 (0)400 362 808

Projektisihteeri:
Hanna-Kaisa Haaksi
Suomen Akatemia
Puh: + 358 (0)40 7771 495

Faksi: (09) 77488 299

Sähköposti: etunimi.sukunimi@aka.fi

Postiosoite:
Suomen Akatemia
PL 99 (Vilhonvuorenkatu 6)
00501 Helsinki
Puhelin (keskus): (09) 7748 81